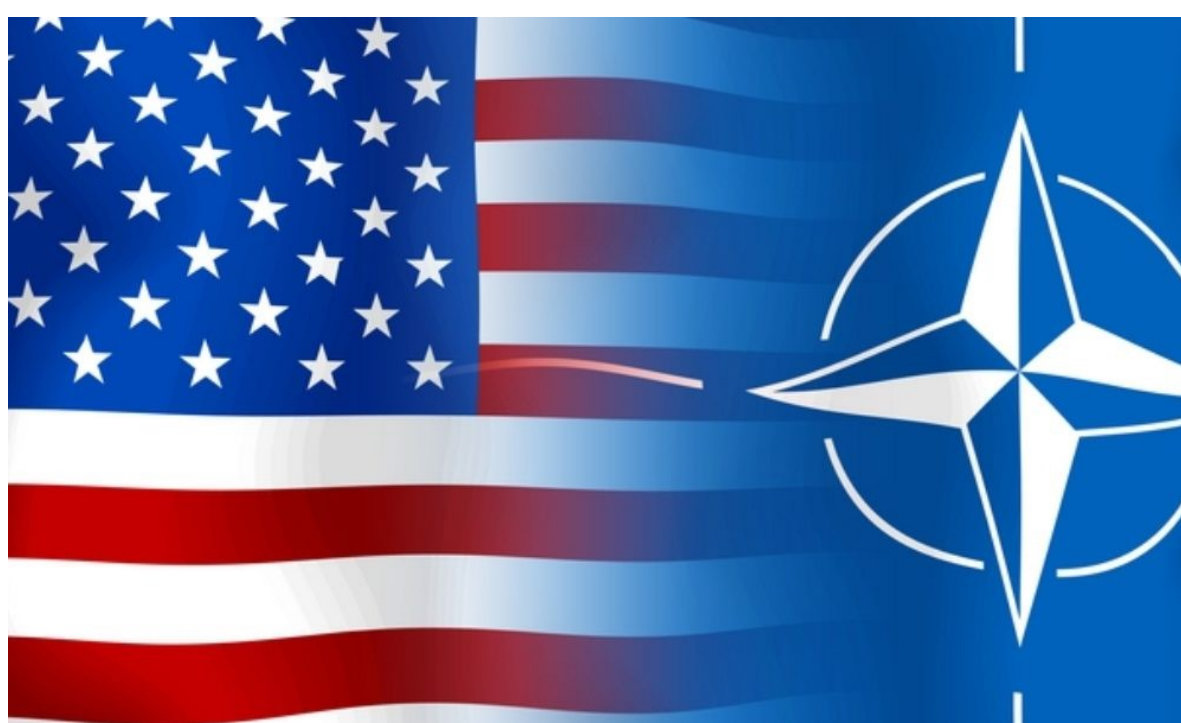

[cotidianul.ro](https://www.cotidianul.ro)

Condiții de pace în conflictul din Ucraina și arhitectura de securitate est-europeană

17–22 minutes

Războiul din Ucraina avea, la prima vedere, caracteristicile unui război local. S-a dovedit, însă, că problema ucraineană sintetizează întreaga criză a ordinii mondiale post-bipolare sau, mai exact, a dezordinii mondiale consecutive ordinii unipolare instalate spontan după dispariția bipolarismului.

PANDEMIA RĂZBOIULUI ECONOMIC

SUA, NATO și UE au intervenit indirect în conflict, furnizând

tehnică și asistență militară Ucrainei, precum și direct, pornind un război economic care s-a extins imediat la scară planetară și a generat o nouă criză economică mondială.

Faptul contaminării nu a fost consecința dificultăților în care au fost împinse economia rusă, din cauza sancțiunilor, și economia ucraineană din cauza distrugerilor provocate de război, ci a două alte împrejurări.

Pe de o parte, este vorba despre punerea în sarcina UE a unor cheltuieli aberante pentru acoperirea unui ajutor direct (militar) și indirect (comercial) acordat Ucrainei, precum și a suportării pierderilor rezultate din renunțarea la furnitura de energie ieftină de pe piața rusă, înlocuită cu energie scumpă cumpărată din SUA. Acestea veneau după ce UE suportase pierderi economice masive de pe urma politicilor eronate practicate pentru combaterea pandemiei Covid 19, fără ca anterior să fi putut amortiza integral impactul crizei economice din 2008. Punerea la pământ a UE, într-un moment în care în special Franța, dar și Germania vorbeau despre înființarea unei armate europene și afirmarea autonomiei strategice a UE, pare a fi fost obiectivul accesoriu al înfrângerii Rusiei și transformării Ucrainei în avanpost NATO pe „frontul de răsărit”.

Pe de altă parte, toate statele care, în considerarea intereselor lor naționale, au refuzat să intre în războiul economic cu Rusia, au suferit fie sancțiuni din partea SUA și UE, fie au fost puse sub presiuni politice, economice și chiar militare greu de suportat. Pe principiul „cine nu este cu noi este împotriva noastră”, SUA a atras în război de o parte sau de alta a baricadei, în calitate de co-beligeranți sau ca inamici pe mai toate statele lumii. Războiul din Ucraina a devenit, astfel, mondial, iar criza ucraineană a devenit

globală.

În perioada următoare, când se va pune problema definirii unei noi ordini mondiale și a unor noi norme de drept internațional, va rămâne de văzut în ce măsură poate fi permis unui stat să aplice unor state cu care nu are nici un conflict și care nu au avut nici o atitudine neprietenoasă față de el, sancțiuni economice sau politice, de fapt acte de agresiune economico-politică, în măsura în care nu se asociază războiului dus de el cu state terțe. De asemenea, va trebui stabilit cine, în ce condiții și sub ce control internațional poate impune unor state sancțiuni economice. Sancțiunile care nu vor respecta asemenea reguli vor trebui calificate și tratate de comunitatea internațională drept ceea ce sunt: acte de agresiune sau acte de război.

Criza economică indusă artificial, a lovit în primul rând, prin efect de recul, așa cum am spus deja, UE, și totodată a determinat apariția și extinderea unor grupuri de interese economice suverane, precum BRICS. Promovarea acestor interese impune o organizare politică specifică. Piața și puterea constituie un tandem legic.

Prin acțiunea sa, dar și prin reacția la el, **procesul de asociere a unor interese economice comune cu instrumente politice adecvate promovării acestora, determină apariția unei noi ordini mondiale**, care, în mod necesar pune în discuție și revizuirea arhitecturii europene de securitate. Aceasta va fi o ordine post-americană; deci una multipolară.

UN RĂZBOI LOCAL ÎNTR-O DEZORDINE GLOBALĂ

Războiul din Ucraina a început, de fapt, în 2014, odată cu lovitura de stat, impulsivă de SUA, care a răsturnat înțelegerile,

facilitate de UE, dintre guvernul legitim ucrainean și opoziția politică ucraineană, urmată de anexarea Crimeii de către Rusia și declanșarea mișcărilor secesioniste din Dombas, desigur, cu încurajarea Moscovei.

Anul 2022 a marcat doar implicarea militară formală a Rusiei în acest conflict intern ucrainean. Astfel **s-a internaționalizat în mod explicit ceea ce până atunci avea aparența unui război civil.**

Războiul hibrid deja în desfășurare și-a mutat accentul în anul 2022 pe latura convențională, cu perspectiva de neexclus ca să i se integreze la un moment dat și o dimensiune nucleară. La un astfel de deznodământ se va ajunge dacă unica ieșire rămasă uneia dintre părțile implicate care deține arsenal nuclear va fi capitularea.

Părțile în războiul din Ucraina nu sunt Ucraina și Rusia, ci Rusia și Occidentul colectiv condus de SUA (NATO și UE). Negocierile de pace trebuie să le implice în primul rând pe acestea.

Implicarea SUA în războiul cu Rusia este paradoxală întrucât principalul rival strategic al SUA la nivel global este China, iar nu Rusia. Explicația stă în aceea că, prin victoria în război SUA a sperat să evite formarea unei alianțe ruso-chineze care să i se opună direct în Oceanul Pacific, pe de o parte, precum și a unei alianțe ruso-germane (ruso-UE), care să se emancipeze de sub tutela americană în Oceanul Atlantic, pe de altă parte. Până în prezent, SUA pare să își fi atins cel de al doilea obiectiv într-o mare măsură, dar l-a ratat complet pe primul.

Un obiectiv secundar al SUA poate fi și acela de a împiedica parteneriatul dintre UE și China, prin legarea mai strânsă a statelor

membre ale UE de strategia regională și globală americană.

În aceste condiții apare clar că **rezolvarea crizei ucrainene nu poate avea loc decât în contextul negocierii și convenirii unei noi ordini globale**. De aceea, negocierile de pace vor trebui să includă și actori cu relevanță globală de pe alte continente. În acest sens gândul duce în primul rând la China, care este și membru permanent al Consiliului de Securitate ONU.

Războiul din Ucraina nu a fost nici imprevizibil, nici inevitabil. Rusia a avertizat încă de la începutul anilor 2000, și în mod extrem de clar în 2008, că trecerea unor linii roșii, printre care atragerea Ucrainei în alianțele politico-militare occidentale (NATO), va însemna războiul, eventual dus până la dispariția statului ucrainean. În consecință, chiar dacă nu a primit formal Ucraina în NATO, atunci când a făcut din ea un membru *de facto* al respectivei alianțe, SUA știa că astfel se declanșează războiul.

UN RĂZBOI AMÂNAT

Războiul din Ucraina este, totodată, un „război amânat”. În mod normal trebuia să înceapă în anul 1991, odată cu destrămarea URSS.

În 1991, Ucraina s-a desprins din URSS, dar nu ca stat național ucrainean, ci ca stat sovietic, cu un teritoriu compus prin efectul unor diferite acte de putere (putere militară sau putere politică) concepute în logica administrativă, geopolitică și geoeconomică a imperiului sovietic. **Ucraina cu hotarele din 1991 este fosta Republică Socialistă Sovietică Ucraineană. De atunci și până în prezent ea nu s-a desovietizat.**

La desprinderea din URSS, permisă potrivit Constituției acesteia, Ucraina a plecat cu frontierele internaționale sovietice, care erau

deja recunoscute de comunitatea internațională (și în special de vecinii Ucrainei, printre care și România), dar și cu frontierele interne sovietice. Recunoscând Republica Sovietică Socialistă Ucraineană desprinsă din URSS ca stat independent și suveran, Rusia i-a recunoscut, implicit și teritoriul pe care s-a autodeterminat, dar explicit nu a încheiat nici un tratat prin care să recunoască frontiera dintre ea și Ucraina. Normal era ca atunci (în 1991) să fie ridicată și problema Crimeii și Dombasului.

În timpul existenței URSS, Rusia sovietică a acceptat să transfere o parte a teritoriilor sale Ucrainei sovietice întrucât nu s-a gândit că vreodată aceasta se va rupe de Uniune și totodată pentru a optimiza administrarea teritoriului sovietic integral.

După dispariția URSS, Rusia post-sovietică a permis Ucrainei să își păstreze configurația teritorială sovietică pornind de la premisa și cu condiția implicită că teritoriile rusești transferate ei în logica sovietică nu vor ajunge sub controlul NATO sau nu vor fi puse la dispoziția NATO / SUA. Când această premisă a fost infirmată și această condiție a fost încălcată, Rusia și-a cerut înapoi teritoriile, prin diferite mijloace și sub diferite forme, „operațiunea militară specială” lansată în 2022 fiind ultimul recurs.

România a recunoscut Ucraina (și implicit frontierele cu care s-a desprins din URSS) în anul 1992. Frontiera româno-ucraineană a fost confirmată, în 2003, printr-un tratat de frontieră care, în conformitate cu dispozițiile Convenției internaționale privind succesiunea statelor la tratate, a recunoscut dreptul de succesiune al Ucrainei în raport cu URSS.

Principiile pentru tratarea problemelor teritoriale și de frontieră între România și Ucraina au fost convenite prin tratatul de

cooperare și bună vecinătate din 1997 (tratatul politic de bază româno-ucrainean). Potrivit acestuia părțile au exclus explicit rezolvarea problemelor amintite prin violență, dar, prin referire la Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa de la Helsinki (1975), au convenit că modificarea frontierelor poate avea loc prin mijloace politice.

Ca succesori ai URSS, atât Rusia cât și Ucraina sunt parte la Actul final de la Helsinki. Prin urmare, **modificarea frontierelor dintre ele prin negocieri politice este posibilă în conformitate cu dreptul internațional actual.**

PLANUL DE PACE CHINEZ

China a avansat un „plan de pace” pentru soluționarea conflictului din Ucraina. De fapt, acela este o listă de principii pe care cu greu le-ar putea respinge cineva. Drumul de la principii la un acord concret este, însă, foarte lung. De altfel și Președintele Xi a precizat că **acele principii nu pot funcționa decât dacă sunt coborâte de la nivelul abstracțiunii la cel al realității concrete și adaptate la specificul situației de fapt.**

Unul dintre principiile evocate de China și care este și un principiu de drept internațional, este **principiul integrității teritoriale.**

În cazul Chinei, acest principiu își găsește pe deplin aplicarea. Taiwanul este și a fost o parte a Chinei, pe care s-au refugiat armatele învinse la Kuomintangului, la finele războiului civil din anii 1946-1950, pentru a-și organiza acolo, în mod unilateral dar cu sprijinul SUA, acordat din interese geopolitice, propriul regim politic. Principiul unei singure Chine, unanim recunoscut, implică și respectarea integrității teritoriale a Chinei, ceea ce înseamnă acceptarea exercițiului suveranității statului chinez și asupra

Taiwanului.

Desigur, și în acest caz, de dorit este ca problema să fie soluționată prin mijloace pașnice. Aceasta presupune ca rezolvarea să fie lăsată la dispoziția chinezilor fără implicarea unor forțe străine, problema fiind eminentemente chineză.

Cazul Ucrainei este diferit. Teritoriul Ucrainei sovietice s-a constituit inclusiv prin desprindere de teritorii ale altor state, teritorii care, în baza unor acte de autoritate cu caracter geopolitic, au fost incluse în componența statului sovietic ucrainean, fără a se ține seama de principiul naționalității. Aceasta a însemnat **încălcarea principiului autodeterminării**, care este tot un principiu de drept internațional.

Istoria ne oferă exemplul similar al Ungariei care, la finele Primului Război Mondial a cerut desprinderea din Imperiul Habsburgic dualist pentru a se întemeia ca stat național, pe deplin independent și suveran. În cadrul imperiului, Ungariei i se alocaseră pentru administrare teritorii locuite în majoritate de comunități umane cu identități etno-culturale diferite de cea maghiară. Ungaria a dorit să le păstreze în componența statului național maghiar, care ar fi fost astfel nu un stat națiune, ci o fracțiune de imperiu habsburgic. Această cerere a fost refuzată, maghiarii fiind invitați să își constituie propriul stat exclusiv pe teritoriul pe care erau majoritari.

Nu se poate acorda Ucrainei ceea ce i s-a refuzat Ungariei. Aceasta ar reprezenta o discriminare inadmisibilă care ar bulversa cu totul dreptul internațional.

INTEGRITATEA TERITORIALĂ ÎN CONCURS CU AUTODETERMINAREA

Ucraina și-ar fi putut păstra teritoriile cu care s-a desprins din URSS în anul 1991, cu condiția ca ea să fi reprezentat un element de rezistență al arhitecturii de securitate din Europa centrală și de est.

Pentru aceasta era necesar ca Ucraina să fie neutră din punct de vedere militar – adică să nu fie nici avanpost al Rusiei nici avanpost al SUA / NATO pe frontul despărțitor al spațiului euro-atlantic de spațiul euro-asiatic. De asemenea, ea ar fi trebuit să adopte o organizare internă de tip federal care să țină seama de diversitatea etno-culturală a societății ucrainene, rezultată din felul în care s-a compus teritoriul ucrainean.

De îndată ce aceste condiții au fost respinse, și Ucraina, organizată ca republică prezidențială caracterizată de un centralism birocratic (cvasi)autoritar, a devenit membru de fapt al NATO, echilibrul arhitecturii de securitate din Europa de est s-a rupt. Războiul a devenit astfel o opțiune firească.

Pentru revenirea la echilibru în formele rămase posibile după consumarea conflictului militar, **principiul integrității teritoriale va trebui conciliat cu principiul autodeterminării.** În acest sens, comunitățile etno-culturale diferite de cea ucraineană care trăiesc pe teritoriile lor istorice, aduse în componența statului ucrainean fără respectarea principiului autodeterminării, vor trebui să își primească dreptul de a-și decide viitorul referitor la formula statală în care se integrează (inclusiv revenirea la statele din care au fost desprinse).

În același timp **trebuie recunoscut dreptul poporului ucrainean de a-și avea propriul stat național, suveran și independent.** Acesta trebuie să fie totodată un stat viabil din punct de vedere

(geo)politic și economic, de preferință neutru, cu garanții de securitate din partea vecinilor, precum și a principalilor actori globali, statali și nestatali.

CONDIȚIILE / PRINCIPIILE PĂCII

Lipsa oricărui progres al armatei ucrainene în recuperarea teritoriilor ocupate de armata rusă, cumulată cu marile pierderi de oameni și irosirea echipamentelor militare furnizate de un Occident afectat de o tot mai profundă „*fatigue ukrainienne / Ukrainean fatigue*” („oboseală ucraineană”), ceea ce reprezintă tot atâtea încurajări la adresa Rusiei, pe de o parte, și subminarea încrederii acesteia în puterile occidentale după ce Angela Merkel și Francois Hollande au recunoscut că acordurile de la Minsk au fost încheiate numai cu scopul de a-i înșela pe ruși și a câștiga timp pentru înarmarea Ucrainei, fac ca **o încetare a focului înainte de convenirea condițiilor păcii, deși, din punctul meu de vedere, dezirabilă, să fie, practic imposibilă. De aceea pacea nu are cum fi negociată altfel decât în paralel cu continuarea războiului, pe baza principiului potrivit căruia nimic nu este convenit până când totul nu este convenit.**

Îmbinând pragmatismul (care face pacea fezabilă) cu principialitatea (care face pacea justă și durabilă), **pacea trebuie să plece de la realitatea aliniamentelor militare actuale (nimic în plus) și de la aplicarea principiului naționalității / majorității etno-culturale.** Să se dea puterii ceea ce este al puterii și adevărului istoric ceea ce este al adevărului istoric, la intersecția celor două acceptându-se **compromisul geopolitic care nu va face pe nimeni fericit, dar cu care toți vor putea trăi decent și demn.** În acest sens, cu titlul de principiu, **nimeni nu trebuie să treacă Niprul.** Să trecem Rubiconul, dar să nu trecem

Niprul! Statul național ucrainean care va rezulta va trebui să rămână neutru – nici avanpost rus, nici avanpost SUA / NATO, dar va trebui să primească atât din partea Rusiei, cât și a SUA, precum și a actor actori locali, regionali și globali relevanți, toate garanțiile de securitate imaginabile, plus un program concret de ajutor pentru reconstrucție. Toată lumea are numai de câștigat dintr-o asemenea soluție.

Pentru perioada de tranziție de la război la implementarea deplină a condițiilor păcii, **Ucraina ar trebui să își formeze un guvern de uniune națională**, din care să facă parte reprezentanții tuturor mișcărilor politice ale țării. Alegerea conducerii politice a Ucrainei trebuie să fie dreptul exclusiv al poporului ucrainean, însă, Ucraina trebuie să garanteze că aceia care ajung să o conducă nu vor promova politici agresive la adresa vecinilor, revizionismul și iredentismul. Integrarea europeană a unei asemenea Ucraine ar urma să rămână pe agendă, ea devenind realitate pe măsura atingerii tuturor standardelor generale fixate în acest sens.

România este obligată să își formuleze, la rândul ei, propriile exigențe cu privire la viitorul acord de pace din Ucraina. Acestea vor trebui comunicate atât SUA, partenerul său strategic, cât și Rusiei. După toate sacrificiile făcute de națiunea română în acest război, la cererea aliaților săi occidentali, dar și după auto-reținerea, fie ea și foarte discretă, dovedită în relația cu Rusia, aspirațiile legitime ale României au tot dreptul să se găsească pe masa negocierilor. Ele includ printre altele, în afara problemei românilor din Ucraina, și reconsiderarea schimburilor teritoriale operate de regimul sovietic care au dus la amputarea actualei Republici Moldova, cu implicarea ei ulterioară în nesfârșitul conflict transnistrean.

Întru aceasta sunt convins că **este imperativă, pentru diplomația română, constituirea unui grup de lucru împuternicit cu definirea și promovarea poziției României în cadrul negocierilor menite a aduce pacea în Ucraina. În grupul respectiv ar trebui cooptate toate personalitățile române și străine care au canale de comunicare cu părțile interesate și implicate în respectivele negocieri.**

În fine, putem socoti că realizarea păcii în Ucraina va elibera energii globale și va crea condiții favorabile inclusiv pentru oprirea confruntărilor militare sângeroase din Gaza, readucerea stabilității în Orientul Mijlociu și trecerea imediată, concretă și eficientă la rezolvarea pe fond a conflictului cronicizat israeliano-palestinian, în respectul deplin al intereselor ambelor popoare.

Abonează-te acum la canalul nostru de Telegram [cotidianul.RO](https://www.cotidianul.ro), pentru a fi mereu la curent cu cele mai recente știri și informații de actualitate. Fii cu un pas înaintea tuturor, află primul despre evenimentele importante, analize și povești captivante.